List 41. **NOVICE** Tečaj XLVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

zhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold. 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 9. oktobra 1889.

Obseg: Zmrzlikar. — Splošna kmetijska in gospodarska razstava l. 1890. na Dunaji. — Razne reči. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Zmrzlikar.

Mrčes zmrzlikar, kateremu tudi zimski pedic pravimo (glej podobe 3—4.), je našemu sadnemu drevju najhujši neprijatelj. Po volji so mu vsa sadna drevesa, posebno pa črešnje, hruške, jablane, češplje in orehi. Gorje vrtu, kjer se je udomačil zmrzlikar, in mu nemaren človek ne ustavi škodljivega dela. Gola kakor metle stojé potem drevesa sredi poletja in, ako se to ponavlja, morajo usahniti.

Kakor čudaku je tu i zmrzlikarju vnanja postava po spolu zelo različna. Samec ima štiri popolnoma razvita krila, ki so zamazano sivkasta ali rujavkasta, zadnja pa zmerom jasnejša od prednjih. Poprečne valovite temnejše proge so bolj ali menj zabrisane, toda po prednjih krilih zmerom očitnejše nego po zadnjih. Siva samica ima debelejši in krajši zadek in ne more leteti, ker so nje rjavo prepasana krilca krnasta.

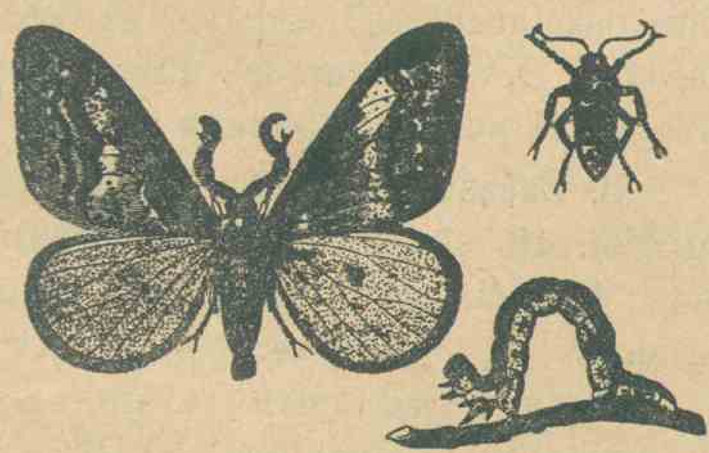

Podoba 3—4.

Ta metulj se prikaže jako pozno v jeseni in celo začetkom zime, ko so mrazovi uže davno vso drugo golazen pognali v zimska skrivališča. Meseca novembra ali celo decembra pririje iz zemlje ter se zaplodi. Samec sedi ob dnevi z razgrnenimi krili na kacem deblu ali na tleh, a zvečer leta okoli. Samica pa se napoti do najbližjega drevesa, zleze v vrh in za nekoliko dni začne na popke polagati posamična jajca, vseh skupaj črez dve sto. Nekoliko toplih pomladnjih dni zadostuje, da se izvali gosenica, ki se takoj zavrta v popek (betek) in ga začne razjedati. Posebno škodljiv je ta mrčes pri hladnem vremenu, ko se popki le počasi razvijajo in so torej uže večinoma pokončani, kadar bi se morali razpihniti.

Gosenice so iz prva sive in črnoglave, pozneje zelene zmerom bolj in bolj in dorasle so zelene in belkasto ali rumenkasto progaste ter imajo svetlo rjavo glavo. Koder hodijo, predejo tenke niti za seboj, zato tudi ne padajo na tla, ako drevo stresešs, pač se spuste ob niti navzdol, ali kakor ne čutijo več nevarnosti, splezajo po isti niti hitro zopet nazaj, od koder so prišle. Ko so dorasle — kar se navadno zgodi še pred koncem maja — spuščajo se ob taki niti na zemljo, v kateri se potem preobrazijo v jasno rjavkaste bube. Iz teh se izmuzajo metulji, kakor je bilo zgoraj uže povedano, prav pozno pod zimo.

Zmrzlikarja je treba na vse pretege preganjati in zatirati. Ako si vzpomladi na kacem drevesu opazil zmrzlikarjevo gosenico, moraš na jesen, če ne prej, vsaj oktobra meseca zemljo okoli drevesa črevelj na globoko prekopati in premetati. S tem si bube, ki tiče le plitvo pod zemljo, pokopal tako globoko, da metulj ne bode mogel pririti na vrh. Zato je tudi dobro, ako prekopano zemljo čvrsto poteptaš ali s tolkačem zbiješ.

S tem pa delo ni še pri kraji. Ni misliti, da bi bil s prvim delom zatrl vse metulje, nekoliko jih bode vendar le izlezlo, in tem moraš ubraniti, da ti ne pridejo na drevje. Samcem sicer tega ne moreš ubraniti in tega tudi ni treba, zadovoljen bodi, ako si samicam zaprl pot. To pa ni tako težko, ker vemo, da samica ne more leteti. Ako okoli drevesa napraviš od kako maže kolobar, katerega zmrzlikarjeve samice ne morejo prekoračiti, ker

so se na lepkem mazilu ulovile, rešil si s tem drevo škodljive zalege. Ob enem imaš v rokah vse te samice in jih lehko pokončaš. Drevesa samega mazati ti ne bi svetovali, temveč naredi od močnega papirja štiri palce (11 cm.) širok pas, namaži ga z lepko mažo in priveži ga okoli debla tako visoko, kakor ti je najbolj priročno. Vežeš ga lahko ali spodaj ali pa tudi zgoraj. Ako si ga vezal spodaj, mora biti namazana stran zunaj, ako ga pa vežeš znotraj, pa naj bode pomazana stran navznoter obrnena. Veži pa tako ali tako, pazi dobro, da se pas tesno oprijemlje debla, ker sicer bi ti zmrzlikarica prelezla spodaj. Ako je torej skorja zelo raskava, izgladi jo nekoliko z nožem ali pa zamaži z ilovico vse raze. Pas napravi uže v prvi polovici oktobra, in ostane naj dva meseca. V tem se pa večkrat prepričaj, ali je maz še lepka ali ne. Ako ni več zadosti lepka, moraš jo ponoviti. Pri tej priliki odstrani vse ujete zmrzlikarje, naj bodo mrtvi ali živi, ker bi se od njih naposled lahko naredil most, preko katerega bi drugi korakali na drevo.

Ta ali ona samica, videča, da ne more priti črez pomaz, odloži v stiski svoja jajca na deblo pod pasom. Zato ne bode napačno, ako na prvo vspomlad ta spodnji kos debla dobro namažeš z apnom ali z ilovico, ter tako zatareš zalego. Pas naj ostane kaka dva meseca na deblu, še bolje pa je, ako ga pustiš do pomladi, ali če si ga prej odvzel, nemaži ga z nova in priveži. Obtore namreč lazijo na debla vsakovrsti mrčesi, zlasti cvetoderi, in ti vsi obtiče na lepkem povlaku in ne morejo dalje. Takisto se polove tudi vse zmrzlikarjeve gosenice, ako se je vendar katera izvalila iz jajc, položenih pod pasom. Sploh se ta naprava ne more dosti prehvaliti. Le poskusi enkrat, in gotovo se uveriš, da se ti mali trud dobro poplača.

Zdaj pa še nekoliko besedi o pomazu. Teh je več, skoro vsake bukve, ki o tem govore, priporočajo drugačno zmes. Najboljša je tista, ki najdalje lepka ostane in je ob enem tudi po ceni. Prav dobro maz dobiš, ako na pol drugo libro navadnega kolomaza prideneš pol libre gostega terpentina ter oboje nad ognjem v lonci raztopiš in dobro izpremešaš. Potem jo še gorko s čopičem namaži na papir, in kadarkoli jo zopet rabiš, vselej jo popred pogrej. — Drugi zopet jemljo na libro črne smole pol libre terpentina in tri četrti libre lanenega olja. — Neko tretje, tudi močno hvaljeno mazilo si napraviš, ako kuhaš pet liber repičnega (ogrščičnega) olja in libro svinjske masti tako dolgo, da se ena tretjina ukuha, potem tej zmesi prideneš še libro gostega terpentina in libro kolofonije. Terpentin in kolofonijo moraš pa prej v posebni posodi stopiti, potem prvi zmesi primešati in nato vse skupaj še nekaj časa kuhati in neprestano mešati. Kadar se ohladi, mora biti zmes dobro mazava, rekše, ne sme biti preredka, ker bi sicer s pasa kapala, pa tudi ne pregosta, ker se ne bi dala dobro mazati. Ako se ti zdi, da je preredka, kuhaj jo še nekaj časa, da se zgosti; ako je pa pregosta, prilij jej še malo olja. Kuhaj pa po tem ali onem vodilu, zmerom ti je paziti, da ti plamen ne zaseže lonca, kajti vse te stvari se lahko unamejo. Zato bode najbolje, ako ne kuhaš na zublji, temveč za žarjavici.

Ako imaš kake plemenite cepiče, ki so ti posebno k srcu prirasli, in bi jih torej rad občuval požrešnih zmrzlikarjevih ali tudi druzih gosenic, pomaži jih ali vsaj njih popke z voskom.

Splošna kmetijska in gospodarska razstava l. 1890. na Dunaji.

To veliko razstavo bode priredila c. kr. kmetijska družba nižeavstrijska s pripomočjo vlade v rotundi dunajskega pratra. Otvorjena bode od 15. maja do 15. oktobra l. 1890. ter sestavljena iz nastopnih skupin:

A. Stalna razstava. I. skupina: Kmetijski pridelki (izimši hmelj in zelenjad) (avstro-ogrska) II. skupina: Izdelki kmetijskega velikega in malega obrta (avstro-ogrska). III. skupina: Pridelki gozdov, izdelki gozdarskega velikega obrta in pripomočna sredstva za njih izdelovanje (avstro-ogrska). IV. skupina: Lovstvo (avstro-ogrska). V. skupina: Vinarstvo in kletarstvo (avstro-ogrska). VI. skupina: Ribarstvo (avstro-ogrska). VII. skupina: Čebelarstvo (avstro-ogrska). VIII. skupina: Vrtnarstvo (avstro-ogrska). IX. skupina: Kmetijski in gozdarski stroji ter orodje (mednarodna). X. skupina: Stroji in orodje za kmetijski veliki obrt (mejnarodna). XI. skupina: Mlekarstvo (poraba mleka), stroji in orodje (mejnarodno) XII. skupina: Domač obrt. XIII. skupina: Veliki in mali obrt, kolikor pomagata kmetijstvu. XIV. skupina: Pripomočna sredstva gospodarska (umetna gnojila, kupčijska krmila in kemijski izdelki za kmetijske in gozdarske namene) (mejnarodna). XV. skupina: Živinozdravstvo (mejnarodna). XVI. skupina: Kmetijska melijoracija, stavbarstvo in merstvo (mejnarodna). XVII. skupina: Kmetijsko-gozdarsko šolstvo, slovstvo in poskusi (mejnarodna). XVIII. skupina: Preskrbovanje velikih mest z živežem in poraba odpadkov iz takik mest (mejnarodna).

B. Začasna razstava. I. skupina: Konji (avstro-ogrska). II. skupina: Goved (avstro-ogrska). III. skupina: Prasiči (avstro-ogrska). IV. skupina: ovce (avstro-ogrska.) V. skupina: Vrtnarstvo (avstro-ogrska). VI. skupina: Sadjarstvo (avstro-ogrska). VII. skupina: Perutninstvo (mejnarodna). VIII. skupino: Ornitologija (mejnarodna). IX skupina: Psi (mejnarodna). X. skupina: Mlekarski izdelki (avstro-ogrska). XI. skupina: Hmeljarstvo (avstro-ogrska). XII. skupina: Zelenjadarstvo in poraba zelenjadi.

Podrobne programe in zglasilne pole je dobiti v pisarni c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani v Salendrovih ulicah št. 3.

V nastopnih vrsticah navajamo še važnejša določila glede udeležbe pri tej razstavi, opomnimo pa, da hočemo ob svojem času glede tistega, kar je za Kranjsko posebno važnosti, še kaj podrobnejšega prijaviti.

Prijave za udeležitev v skupinah I. do XVIII. je c. kr. kmetijski družbi najkasneje do 31. oktobra poslati.

O pripustitvi in o definitivni odmeri prostora odločuje generalni komitej. Komitej ni primoran navajati vzrokov, ako je odklonil kak predmet. Kadar preteče čas, ki je odmerjen za zglasitev, dobi vsak poročilo, koliko prostora se mu je odmerilo, in pa dotično pripustnico.

Razstavniki bodo deležni daril, ki bodo častne diplome, svetinje, denarji in častne priznambe, za kar se bode porabilo 50.000 gld. Za posebne odlike določena so sotrudnikom posebna darila.

Razstavljene predmete bode razsojal in priznaval darila poseben odbor, o katerem se bodo določila še oglasila.

Posamezni razstavniki in skupni, izimši velike izložbe posameznih razstavljalcev, morejo svoje izdelke razstaviti le v dotičnih skupinah, in sicer po gori navedeni razdelitvi. Od tega določila so izjeti razstavniki velikih izložeb.

Najmščine za prostor bode plačati: Za 1 $^{m}/^{2}$ na prostem 2 gld.; za 1 $^{m}/^{2}$ v gozdnem vrtu 4 gld.; za 1 $^{m}/^{2}$ v pokritem prostoru, in sicer prosto stoječem 10 gld.; za 1 $^{m}/^{2}$ ob steni, in sicer s poldrugim metrom visočine 6 gld.; za 1 $^{m}/^{2}$ visočine 3 gld.; za 1 $^{m}/^{2}$ stene 3 gld.; za 1 do 3 vrste po 3 steklenice v skupini vinarstva 5 gld.; za vsako vrsto s 3 steklenicami več pa po 2 gld.

Generalni odbor si pridržuje pravico, da sme za izložbe, katere bi bile posebno zanimive za rastavno podjetje, nadalje pri velikih podjetjih, kakor pri razstavi javnih zavodov, društev itd., na podlogi posebnih določil dovoliti znižano najemščino. Za skupne izložbe velja glede najemščine vse tisto, kar za posamezne razstavnike.

Najemščino za prostor je plačati v dveh enakih obrokih, in sicer prvo polovico ob zglasitvi, drugo pa ob prejemu pripustnice.

Deželna komisija za splošno kmetijsko in gospodarsko razstavo l. 1890. na Dunaji.

Razne reči.

* **Kumare in čebele.** V Arlingtonu pri Bostonu v Ameriki živi vrtnar, ki prideluje zgodnje kumare. V ta namen ima rastlinjake, katere greje s parom. Prideluje pa kumar tako velikansko, da jih proda v enem tednu več nego po 10.000. Ako pa hočemo imeti s pridelovanjem kumar po zimi v rastlinjaku kaj uspeha, treba je, da se cvetje med saboj opraši, in sicer se to zvrši ako prenesemo s čopičem prah moških cvetov na ženske cvete. Rečeni Amerikanec pa tega mučnega dela ne opravlja sam, ampak prinese po zimi v vsak rastlinjak po panj čebel, katere berejo po cvetji in ga pri tej priliki opraše, kakor zunaj na planem. Čebelam največ se ima ta Amerikanec zahvaliti na dobrem uspehu.

* **Bramorji** veliko škodujejo na vrtu. Pokončujemo jih z raznimi načini. Izmed njih je na jesen najboljši ta: Izkoplji kakor navaden kebel globoko in široko jamo. Zasuj jo s konjskim s slamo pomešanim gnojem. Na vrh pa deni prst, ktero si izmetal iz jame. Tako jamo naredi na vsacih 30 $^{m}/^{2}$. V te jame se bramorji jako radi zalezejo pred zimo, ker imajo v njih gorko zavetje. Ko je nastal mraz, o pri jame. V njih bode dosti bramorjev. Mraz jih bode prevzel tako, da bodo le počasi lezli po gredi. Tedaj lehko vse pokončaš. Tako tudi uspešno končujemo o g r c e.

* **Kroglaste akacije.** Pogosto se nahajajo prostori, na kterih se ne da niti sadno drevje niti kaj druzega vzgojevati ali zaradi slabe zemlje ali lege itd. Na taka mesta uspešno sadimo kroglaste akacije, ki simetrično postavljene, jako krasijo kraj. Vzgojimo si jih prav priprosto. V jeseni posadimo lepe palice navadne akacije na mesto. Spomladi, ko so te palice že dobro muževne, t. j. predno se listje popolnoma razvije, cepimo jih za kožo 2 $^{m}/$ visoko s 15 $^{c}/_{m}$ dolgim cepičem kroglaste akacije. Že prvo leto se lepo razvijo. Ko v jeseni listje odpade, porežemo poganjke na dve očesi. V prihodnjem letu imamo že lepe krogle. Režemo jih pa potem vsako leto tako, da zunanjim poganjkom puščamo samo po dve očesi, pregoste veje pa izrezujemo.

* **Rezanje rezanic.** Rezanice so temeljna podloga vinogradu, ki se iz nova zasadi ali obnovi, od njih je zavisen uspeh in pridelek. Če se vinograd iz nova zasadi, mora se dobro rigolovati in potem z ukoreničenimi trtami zasaditi. Le te se vzgoje iz rezanic v trsnici, teh pa narežemo spomladi ali jeseni v svojem vinogradu. Ko je minula trgatev, in se je trtam osulo listje, težavno je spoznati posamezne vrste in naravnost nemogoče ločiti trte, ki dobro rode, od onih, ki manj rode ali pa prav nič. Vsak skrbeu vinogradnik bode pred jesenjo, ko pojde po vinogradu, zaznamenoval trte, ki bi bile kazne za nov nasad, katere se odlikujejo s tem, da so zdrave in rodovite. Zaznamenoval bode pa tudi slabe trte. S tem, da bode zaznamenoval slabo trto, preveril se bode, da tudi prihodnje in tretje leto nič ne rodi, ter jo bode odstranil. Če hočemo dobiti rezanic, pa jih je še posebno v edno zaznamenovati, kajti potem jih vzamemo od najboljših trt, kakor kmet najboljše žito porabi za seme. Če se rezanice režejo jeseni, je toliko boljše, ker potem v vinogradu ne zmrznejo, a treba jih je po zimi dobro shraniti. V zemljo v trsnici vtaknene rezanice bodo prihodnjo pomlad, če so zdrave, že pognale korenine in se lahko rabijo za nasajanje. Pri izbiranji rezanic je pa treba gledati, da niso le od zdravih trt, ampak da so tudi same zdrave.

* **Ravnanje z živino po leti.** V začetku poletja, dokler je še pomladnja mokrota, je navadno dovolj zelene krme, pozneje, če je dolga suša, pa je večkrat jako primanjkuje. Z drugo polovico pokaže se navadno neugodni vpliv nezadostne krme, z veliko poletnjo vročino pa tudi

prihajajo tako imenovane poletne bolezni: vranični prisad, gnila mrzlica, driska, griža, vnetje možganov, katere bolezni se rade na hudo obrnejo. Da trajna letnja vročina ne škoduje živini, treba je proti njej posebno varovati prežvekovalce in prasiče. Zato naj se živali ob vročih dneh le zjutraj zgodaj in zvečer pozno gonijo na pašo. Za čisto in hladno pitno vodo v hlevu in na paši je tudi treba zadostno skrbeti. Poklada naj se lahko prebavna sočna krma, nikakor pa ne težko prebavna živila in taka, ki gredo močno v kri. Koristno in zdravo je dajati živini kislaste pijače, zlasti delavnim živalim; najboljša je voda, če se jej prilije nekaj dobrega jesiha. — Pazi, če kako živinče ne prebavlja slabo. Če gre od kake živali le malo ali pa suho blato, morda celo pomešano z žmuklji sluza in krvi, pošlji takoj po živinskega zdravnika. — Soparni, vroči hlevi so jako nezdravi, pa tudi po noči hlev dobro prezračuj; gno spravi vsak dan iz njega in večkrat poškropi po njem z mrzlo vodo. Vsekakor pa za sredi poletja prihrani nekaj krme, da živina ne bode stradala, kar je vzrok mnogim boleznim.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

130.

Žena dobrotnica.

Velika je naloga žene v obitelji, ali to še ni vse, česar položaj žene v društvenem življenju zahteva. Tudi zunaj obitelji čakajo žene naloge, katere more samo ona na občno korist in srečo vršiti. V obitelji dela žena za sebe in za svojce, delovanje njeno zunaj tega kroga je namenjeno drugim, kateri trebajo njene pomoči, vzlasti ubogim ženam in deci.

Življenje in odnošaji njegovi so se bitno premenili. Te premembe niso zožile, temveč še razmaknile delokrog ženi. Nekdaj je soproga graščakova vodila domače gospodinstvo pa tudi k kmeticam svoje oblasti je hodila gledat, kako gospodinijo. Ona jih je učila, kazala jim in pomagala. Dokler je bil kmet tlačan graščakov, to je dokler je moral po več ali manj dni v letu graščaku zastonj delati, in gotov del svojih pridelkov v grad voziti, takrat je svetovala vlastna korist graščaku, da nadzoruje gospodarstvo svojega podložnika, da ga varuje propasti, kajti tako je varoval tudi sam sebe. S soprogom vred je pazila tudi graščakinja na tlačanovo hišo in gospodinstvo, kajti je bila prepričana, da neke dolžnosti le njej gredo in jih ona mora prevzeti.

Dandanes ni več takih odnošajev. Kmet je sam svoj gospodar, ni mu treba nikomur zastonj delati. In to je gotovo pravično. Ali stem ni pretrgana vsaka zveza med njima, graščaka in kmeta vežejo tudi sedaj še veliki skupni interesi, ne takošni, kakoršni popreje, ali vsekako vrlo znameniti. Graščak in kmet sta poljedelca. Štedljivo, gospodarsko, marljivo in imovito kmetstvo je koristno tudi graščaku, kakor mu je z druge strani škodljivo zapravljivo, leno in siromašno kmetstvo. Graščak kot naobražen človek in boljši gospodar bi moral kmeta odvračati od zla in dajati mu dobrih svetov. Graščak naj bi pomnil vselej, da on in kmet sta prevažen faktor v gospodarstvu. In graščakinja bi si nabrala nevenljivih zaslug za kmetstvo, ako bi pregledavala, kaj in kako delajo kmetice, kako gospodinijo, da jih potem primerno poučava v raznih rečeh. Mnogo gre v zgubo pri kmetskej hiši radi neznanja, drugo se ne obrne tako koristno, kakor bi se moglo, toraj ne zaleže toliko pri hiši, kolikor bi lahko. Kmetica ne zna tečnih jedi skuhati, izlasti kedar je bolnik pri hiši, takrat je že Bog pomagaj. Kmetica se oblači pisano, navleče nase raznih fabriških cunj in trakov, národno nošo pa zanemarja. Kakor se ljudstvo na kmetih dandanes oblači, to ni ne za zimo, ne za leto. In kako drago se plačuje ta roba, vzlasti ker jej neuko ljudstvo ne vé prave cene! V tem področju se odpira gospojam na kmetih — ne samo graščakinjam — široko polje blagonosnega delovanja. Tu ne gre za podporo siromakom, tu gre za to, da se novci po nepotrebnem ne trosijo, da se slaba roba predrago ne kupuje, da se tečne jedi kuhajo, vzlasti bolnikom, da se jim lepo postreže, da se vse prav obrača, da se nič ne zavrže, da je snaga pri hiši i. t. d.

Mi Slovenci pa v tem oziru pričakujemo izdatne pomoči od ženskih samostanov. Na Kranjskem imamo uže tri na deželi. Dobro bi bilo, ako bi vse velike fare imele to srečo. Koliko dobrega lehko storé „sestre“ pri ženskej mladini v gore omenjenem zmislu, kedar uže šoli odraste! Torej: „Ne straši se truda, ne straši se dela!“ Saj gré za časni in večni blagor ljubljenega naroda. Obžalujemo pa, da se tudi Kranjice nočejo bolje oprijeti te hvalevredne naloge. Kaj je krivo? Kdor more, naj prigovarja, spodbuja, svetuje, deluje! In šlo bode.

Na Ogrskem, Poljskem in Nemškem se hvalijo, da gospoje na deželi stanujoče razvijajo vrlo živahno delavnost, da so tu in tam prave matere ne samo sirotam in siromakom, temveč so tudi prave učiteljice in svetovalke kmeticam. Če je treba sveta, pomoči ali zdravil, kmetica gre v grad in brez strahu potrka na duri gospe baronice ali grofice, in tudi prejme česar išče. Angleške gospe na deželi imajo gotove dneve in ure, od katerih hodijo k njim žene zakupnikov, delavcev in sploh vse, katere potrebujejo njene pomoči. Tako nastajajo dobri odnošaji med graščaki in kmeti, in to tem bolje, ker se oslanjajo na dobro voljo in na prepričanje, da pospešujejo in branijo interese ene in druge stranke. Verujemo, da to ni vselej tako lahek posel. Kmet je preveč nezaupljiv, vzlasti ondi, kjer še ni pozabil fevdalnih odnošajev. Pa tudi nekateri graščaki se ne morejo pre-

magati in pozabiti, kar je bilo, ne morejo si izbrisati s spomina stanovskih predsodkov. — Spominjam se z dijaških let nekega „von X.“ pa ne součenca, ki je pri nekej priliki rekel: „Da smo v starih razmerah nasproti kmetu, moral bi N. meni nalogo spisati,“ in pokazal je s prstom kmetskega dijaka. — Komur je mrzka kmetska hiša, nikar ne pričakuj, da ti bode kmet z veseljem v grad zahajal. Ako pa kmetu nasproti stojí tuj graščak, tuj po jeziku, mišljenju in delovanju, tu neče biti harmonije, tu ste dve sili nesoglasni in to nesoglasje je v viharnih časih nevarno.

Pravo rodoljubje se pokazuje v tem, da vsak dela v svojem krogu za obče dobro naroda, za njegov gospodarski, duševni in moralni napredek. Kdor se odtuji narodu in njegovim težnjam, nikar naj ne toži, če ostane osamljen.

Rekli smo uže, da so se bitno premenili odnošaji življenja, in nismo imeli v mislih samo poljedelcev. Drugače je dandanes tudi pri rokodelstvu in industriji, kakor je bilo nekdaj. Kako se tu vse drugače živi! Mislimo si imovitega mojstra v srednej ali prej dobi novega veka, dokler niso veliki kapitali preobrazili to vejo gospodarstva! Mojster je imel po deset in petnajst pomočnikov in učencev. Ta družina je vsak dan posedla okrog njegove mize, stanovala je navadno tudi pod njegovo streho, spadala je tako rekoč v njegovo obitelj, mojster je imel očetovsko oblast nad njó. Morala ga je slušati ne samo pri delu, temveč tudi v verskih in društvenih zadevah. Mojster je gledal, da pomočniki dobro delajo, pošteno živé, da se ne potikajo po slaboglasnih krajih in spolnujejo krščanske dolžnosti. Pa tudi gospa mojsterica je imela polne roke dela. Treba je bilo vsak dan toliko ljudi prehraniti, treba je bilo prati in drugo temu tako. Dela je bilo dovelj vsak dan, tudi ob nedeljah in praznikih.

Podobno se je godilo tudi soprogi trgovčevej, kajti tudi pomočniki njenega moža so živeli večinoma v obiteljskem krogu svojega principala. Taka gospa je manj hodila ali se vozila na izprehode, manjkrat je bilo je videti na oknu, manj se je bavila s čenčami mestnimi, pač pa se je bavila z gospodinstvom in gospodarstvom. Od vsega tega se je malo obdržalo naše dni. Sem ter tje se še zbirajo pomočniki okrog mize svojega mojstra ali trgovca, in v takih hišah ima gospodinja dosta dela, dolžnosti in odgovornosti. Sploh pa so se te razmere večinoma razdrle.

Ozrimo se še na tvorničarje, te moderne graščake in aristokrate. Tvorničar nima pomočnikov, ampak same delavce in delavke, ki jih plačuje na dan, največ na teden. Marsikater trdosrčen tvorničar meni, da je zadostil svojej dolžnosti, ako je delavcu odštel tedenski zaslužek. Zadostil je sicer svojej obvezi, na pogodbi in zakonu osnovanej, ali ima še drugih dolžnostij, katere niso zapisane v zakonz niti vpletene v kako posebno pogodbo, to so krščanske dolžnosti: „Delaj dobro, in pomagaj trpinu“, to ne velja samo krščanskemu tvorničarju, to velja tudi Judu, ki je uže toliko tvornic in kar je ž njimi v zvezi nasé potegnil, to je svetsko na čelo, rekli bi. V tem pogledu more žena tvornićarjeva posebno blagovito delovati. Delavec ima ženo in deco, on je vkljub vsem strojem vendar še potreben faktor pri podjetju, brez njega ni podjetja, ni bogatstva. Kar bi imela biti graščakinja kmetici, tisto bi morala biti soproga tvorničarjeva ženi in deci delavčevej. Stanje delavčeve družine je zelo žalostno, v bolezni ali nesreči kar obupno. Srce in roka žene naj popravija, kar so posebni odnošaji napravili zla in nesreče. Tu je dela polne roke. Tvorničarji in njim enaki podjetniki bodo morali izdatno pomagati, marsikaj bode treba premeniti, olajšati, zboljšati, ako hočejo red rešiti in se obvarovati večih katastrof.

Novodobno gospodarstvo poznava razen delavca tudi delavko, kakor smo uže omenili. Ženske te so večinoma samice, ne zato, ker se sploh nečejo omožiti, ker se želé emancipovati. Te ženske v sili in potrebi primejo za šivanko, ali za pletivo, da s trudnim delom zaslužijo skorjico kruha; ali pa iščejo zaslužka kot točajke po gostilnah in kavarnah, kot delavke v raznih fabrikah. Takim ženskam se v obče slabo godí, življenje jim je britko, vzlasti če nim jo potrebne moralne moči. Služijo malo, ako obolé ali jih zadene druga nesreča, takrat so v največej potrebi. Same so, zapuščene. Kdo naj jim pomore? Ubogej ženski more izdatno pomoči samo ženska. Po večih evropskih mestih, kjer je mnogo raznih delavk, snujejo se gospejske družbe, katere pomagajo, skrbé za službo takim ženskam, ako so jo izgubile, delé pomoč, kedar so v potrebi, in da se poboljšajo, ako so se spozabile.

To je gotovo plemenita naloga, dostojna plemenitosti ženskega srca. Tudi mož ima nalog v področju socijalnem, ali so vse drugačne. Kakor v hišnem gospodarstvu delita delo mož in žena, tako si morata tudi v socijalnem pouročju razdeliti svoja opravila. Potreba in korist takega deljenja je dokazana.

Ali hočete pleminitejše naloge od one, ki jo ima imovita žena in gospa s siromaki, katerem žrtvuje nekaj časa in dohodkov! Taka žena, angelj vsmiljenja, obhodi hiše, pretakne najzanemarnejša stanovanja, da briše solze pomanjkanja, da svetuje, uči, opominja, svari, da skrbi za zanemarjeno deco. Dosti potov siromak ne trpi sam, ž njim trpi tudi žena in strada deca. Nima je s čim obleči, nima je s čim nasititi, ne more jej kupiti šolskih potrebščin. No, kje se ženska srca najpreje najdejo? V deci. Tudi siromaku je dete njegovo ljubo, vanj polaga vso ljubezen in nado. Dokler ima dete očeta in mater, dokler more biti pri njima, bodi pri njima. Blaga, dobrotna žena naj stori zanj, česar oče in mati ne moreta. Verujte, dobro seme, ki se tu poseje, obroditi

hoče bujen plod. Morda vam dete ne bode moglo, ali ne bode znalo zahvaliti, morda bode celo nehvaležno, kar se prav rado zgodi, ali zahvaliti se vam hoče društvo, kateremu ste pomogli odgojiti dobrih, zanesljivih članov.

S tem pa žena še ni ovršila svojega posla. Koliko ostane sirot brez očeta in matere! Komu pristoja bolje kakor ženi, da poskrbi za take sirote, da rešuje ljudi in odgaja človeštvu koristne člane? Tudi moška roka bi mogla kaj storiti, pomoči, ali v čem in kako? Da pomoli par krajcarjev za kruh, ali kaj drugega. In kaj potem? Žena je tu na pravem mestu, ona ima mehko srce, z gorko ljubeznijo skrbi za sirotice, ljubezen njena jih spremlja, dokler ne porastejo in se morejo same prehraniti. Žena more z malimi groši več doseči, kot trdi možak z goldinarji. Tudi prosjaki po kmetih poprašujejo navadno le po gospodinji, ne po gospodarju.

Politične stvari.

Kaj pravi kraljica Natalija?

Sedaj, ko vse preži na to, kako se bode razmotala hudo zmedena štrena na Srbskim, poklada se gotovo velika važnost temu, kar o tem govori naj bolj vdeležena oseba, kraljica Natalija, mati vladajočega kraljiča.

Častnikarji, večinoma že tako izmed rodu, čegar napaka prevelika skromnost nikdar ni bila, poiščejo si, s kakoršno pretvezo koli pristopa k veljavnim osebam, našli so tudi tukaj pot do kraljice. Poročevalec angleškega časnika „Daili Nevs“ poroča o svoji avdijenci pri srbski kraljici sledeče:

Kraljica stanuje v hiši blizo kraljeve palače, v hiši mestnega odbornika Bogičeviča v malem visoko-pritličnem stanovanji s prosto hišno opravo.

V dvorni livreji oblečen sluga sprejme časnikarja v čakalnici, kjer je bil Simonovič, ki je kraljico spremljal v pregnanstvo. Nepretrgoma prihajajo možje in gospe vsih stanov vpisat se v knjigo za to pripravljeno, v kateri je 118 strani že napoljnenih s podpisi. Kmalu potem pripuščen sem bil k kraljici v sobo z najprostejo opravo; kazalo se je veselo smehljajoča in ni zgubila ričesar od svoje lepote; oblečena je bila v šotski obleki, na rokah nosila je dragoceni kinč, tovaršica bila ji je gospica Bogičevičiva, ki je tudi spremljala kraljico v pregnanstvu, — ta je ravno zamaknjena v odgovarjanje na celo kopo pisem. Na ta pisma kazaje pravi kraljica ginjena: Srečna sim nad vsakem teh znamenj udanosti. Prestopivše k razmeri s svojim sinom, katerega še ni videla, pravi da ponudb Milanovih nikakor ne more sprejeti, prišla je v domovino, ne z namenom, vtikati se v politiko, temveč kot državljanka, ravno tako ima naravno in božjo pravico videti svojega sina, to ji je več, kot vsi paragrafi postav in za to si noče pustiti prisiliti dotičnega podpisa; globoko obžaluje, da ji do sedaj ni bilo mogoče videti svojega sina, toda sostanek je samo odložen, ker naravno pravo zadobilo bode zmago, med tem pa je srečna bivati v bližini sinovi, ker ima dosti prijateljev, kateri ji poročajo o njegovih napredkih. Na napade Milanove noče odgovarjati. Dalje izjavila je kraljica, da dopisovalca lista „Germania“ ni nikdar sprejela, to poročilo je izmišljeno, ker nikdar ni povoda dajala k razporu v kraljevi rodbini, tega tudi ne tirati pred javnost, in si zato naklada molčečost. Konečno potrjuje kraljica, da hoče ostati v Belem Gradu in da se pogaja zarad nakupa neke hiše.

Naši dopisi.

Iz Ljubjane. — Deželni zbor Kranjski snide se jutri po novih volitvah prvič zopet s spremenjenim licom, vendar pa bistveno malo spremembo. — Ena sprememba v smislu prejšnjega deželnozborskega lica vršiti se ima danes, ker čujemo da poslanec trgovinske zbornice, gospod Fr. Ks. Souvan, odloži svoj mandat in da se ima na njegovo mesto izvoliti prejšnji poslanec ljubljanske okolice g. dr. vit. Bleiweis. Glede predmetov razprav čujemo, da namerava vlada predložiti načrt zakona v zavodih za odgojo in podučevanje za gluhoneme in slepe otroke, dalje načrt zakona v odškodo, za oskrbovanje poduka v veronauku na javnih ljudskih šolah. Od strani deželnega odbora imajo se predložiti razna navadnih proračunov in računskih sklepov: Načrt zakona v povzdigi govedoreje, poročilo o zgradbi novega mosta čez Savo pri Radečah poleg „Zidanega Mosta“, načrt zakona o zgradbi hudournikov v Vipavski dolini, dalje načrt zakona o odškodbi ljudskih učiteljev za slučaj službovanja v vojni, konečno se po sedaj znanem stanji vprašanje o osuševanji ljubljanskega močvirja sme pričakovati tudi načrt deželnega zakona o pokritji stroškov za odvajanje vodá skoz Ljubljano po Ljubljanici in po Gruberjevim kanalu. Vprašanje premeščenja deželne bolnice in ustanovitve višje dekliške šole v Ljubljani, dalje o zgradbi novega gledališča v Ljubljani, bodeta gotovo tudi predmet deželnozborskih razprav.

— **Okrajna bolniška blagajnica Ljubljanska.** Do 30. septembra oglašenih je 62 obolelih udov, izmej katerih so 4 ženske in umrli so 3. Bolniščini zdravniških nagrad, bolniških oskrbovalnih troškov, za zdravila, prevažanje in pogrebščine plačala je blagajnica 512 gld. 20 kr. To jo živ dokaz, da dela ta novi zavod jako blagodejno in je delavcu v korist ter v tolažilo za slučaj bolezni.

— **Poroko** svojo praznuje jutri v Lokvah na Primorskem gospod Anton Blagne, bivši oskrbnik pokojnega grofa Barbota, sedaj trgevec v Cerkljah z gospico Praprotnik-ovo v Lokvah.

— **Vseučelišnikom v izgled in posnemanje.** Gosp. pravoslovec graškega vseučelišča, Vladimir Žitek, povzdignjen bode jutri v dostojanstvo doktorja prava, sub auspicio imperatoris, ker je prestal vse doktorske izpite z odliko. Taka slovesnost vrši se posebno sijajno in slavljenec dobi cesarsko darilo, velik prstan z brilanti.

— **Za novo cerkev na Brezjah** blagoslovili so danes milostivi knezoškof temeljni kamen.

— **Imenovanje pravosodnega ministra.** Za deželnosodnijskega svetovalca v Novem Mestu imenovan je tamošni tajnik gosp. Klemen Mosché, brat ljubljanskega odvetnika dr. A. Mosché-ta. Za okrajnega sodnika v Lož imenovan je J. Jesernig, do sedaj pristav v Mariboru; pristav dr. T. Petritsch premeščen je z Ljubljane v Brežice. Za pristava v Radgoni imenovan je avskultant vit. Jettmar. Premeščena sta okr. sod. Fr. Sorko z Slov. Bistrici v Žužemberg, Fr. Andolšek pa z Loža v Kranjsko Goro.

— **Pred državno sodnijo na Dunaji** bodo javne razprave od dne 14. do 18. t. m. in to prvi dan o pritožbi zarad žaljenja pravice snovati društva, in pa o pritožbi zavolj žaljenja pravice volitve v deželni zbor. Drugi dan: o pritožbi zarad žaljenja pravice glede varovanja narodnega učnega jezika in zahtevane prostosti nasproti sili k učenji druzega deželnega jezika. Tretji dan: Tožba na pripoznanje dolžnosti protestantov k kongrui.

— **Nov župnik v Škofji Loki** imenovan je gospod J. Tomažič, dosedaj kurat v c. kr. kaznilnici na ljubljanskem gradu.

— **Gospod J. Karlin** župnik v Doberničah izvoljen je po stolnem kapitelju ljubljanskim za župnika v Smledniku.

— **48,000 gld.** je pred kratkim v mali loteriji zadel neki zlatar Alojzij Jager, ki je ravnokar prišel od vojakov s Celovca na Dunaj. Številke so se mu k sreči prave sanjale in postavil je na nje 10 gld., polovico svojega premoženja. Ko je na Dunaji zvedil o svoji terni, je hipoma omedlel, potem pa se je kmalu odpeljal v Gradec po denar. Taka terna je redka naključba, sreča za dotičnega pa je samo tedaj, ako tako nagloma in lahko pridobljen denar pametno porabi. Igralci v loteriji svoje dobitke večinoma v loterijo nazaj znosijo in so potem veliko, veliko nesrečnejši, ko kedaj pred. Kdor že hoče igrati stori naj bolje, ako denar toliko časa nosi v poštno hranilnico, da si potem kupi kakoršno koli dobro državno ali mestno srečko.

— **Kmetijsko potovalno predavanje v Goričah** nad Kranjem ima tajnik c. kr. kmetijske družbe gospod Gust. Pirc v nedeljo popoludne ob 3. uri v šolskem poslopji.

— **Ljubljanska mestna hranilnica** ki je bila odtvorjana dne 1. oktobra, sprejela je takoj prvi dan od strank vlog nad enajst tisuč, do tega ponedeljka pa je prejela vlog že 34 814 gl.

— **Baron Czoernig,** slavno znani statistik in bivši sekcijski načelnik trgovinskega ministerstva, umrl je minulo soboto v Gorici v starosti 85 let. Pokojni bil je svoj čas desna roka ministra Bruck-a.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Z juteršnim dnem pričnejo se razun dalmatinskega, vsi tostranski deželni zbori in s tem bode politično delovanje razdeljeno po vsih naših deželah. Nižjeavstrijski deželni zbor ne obeta ravno posebno zanimizih razprav.

Ministri so se večinoma zopet vrnili nazaj na Dunaj, samo naučni minister Gautsch in Baquehem sta zopet na potovanji, prvi v Galiciji, kjer se je otvoril nov vseučeliščni medicinični oddelek. Finančni minister Dunajevski, poljedelski grof Falkenhayn, pravosodni grof Schönborn in pa ministerski predsednik grof Taaffe, so navzoči pri svojem poslu. Kolikor je posnamati iz časnikov, odločena sta za deželno zborovanje mesca oktober in november, državni zbor snide se skoraj gotovo še le mesca decembra za nekaj dni, potem nastopijo Božični prazniki in pravo delovanje prične se še le tikoma pred svečnico.

Glede davka na špirit se čuje, da se je prvo poletje malo ugodno ponašalo, izdatno bolje pa že mesec avgust. Glede vredjenja valute to je: vpeljave veljave ziatega denarja, čuje se zadnje dni, da Ogerska, katera je do sedaj vedno bila vsaj prikrita nasprotnica vpeljave zlata, sedaj tiši z vsemi silami na to, da se to pomenlivo denarnogospodarsko vprašanje reši kar hitreje. Ogerska dobila je med tem novega ministra Wikerle, ki je prijazen tej spremembi, sicer pa se je še za čas, ko je Tisza opravljal to ministerstvo, čula da tihoma nabera zlato.

Nemška. Jutri toraj doide ruski car v Berolin ter ostane na nemških tleh do nedelje večer. Carica se ne vdeleži obiskovanja, temveč se dospevša s carom do suhe zemlje, naravnost nazaj odpelje na Rusko.

Po neobhodnih slovesnostih obedih, vojnih paradah in predstavah v gledališči, bode pa nemškemu cesarju takoj pripravljati se za potovanje na Grško, kjer se bode vršila poroka njegove sestre Victorije s kraljevičem grškim. Od Grškega potuje pa cesar Viljem dalje v Carigrad obiskat Sultana, ki zanj že tudi pripravlja sijajni sprejem Turški uradni list že naznanja, da bodo po tem obiskanji postale še bolj tesne prijateljske razmere med Turško in Nemško.

Cesarica Friderikova, mati cesarjeva in nevestina, odpotuje v Atene dne 13. t. m. čez Drždane, Dunaj in Benetke s posebnim vlakom.

Francoska. Minulo nedeljo vršile so se potrebne ožje volitve v ljudsko zbornico in izid bil je po vsem tak, kakoršnega so pričakovale stranke, namreč 124 re-

publikancev, in 45 opozicijovalcev, 9 volitev je še dognati. Potem imeli bodo v novi zbornici republikanci 362 glasov med temi 236 zmernih in 126 radikalcev, opozicija pa bode štela 205 glasov med temi 100 regulistov, 58 Bonapartistov in 47 Boulanžistov.

Razstava pariška se še vedno obilno obiskuje in je štela dne 6. t. m. minulo nedeljo 336.000 obiskovalcev.

Amerika. — V Vašington-u pričenja se sedaj kongres iz odposlancev vsih ameriških držav. Državni tajnik združenih držav, Blaine, pozdravil je unajne zastopnike ker jim sedaj razkazuje ravno sedaj naprave v združenih državah, kongres sam ima se pričeti dne 18. novembra. Temu zboru je namen sila pomenljiv za gospodarske razmere celega sveta namreč: združenje vsih amerikanskih držav v eno samo carinsko skupino, izvažanje in uvažanje različnih pridelkov in izdelkov poisti tarifi. V ta namen vpeljavo e n e mere in vage, enakega denarja, zboljšanje prometnih zvez in kot zadnja posledica ustanova dogovorjenih sodnij v konečno rešitev nastajajočih prepirov ali pravd.

S tem pričetkom je kongres zagotovljen, o gotovosti uspehov je danes še teško govoriti, pa vender je to že dosti povoda, izrekoma za evropejske pomorske države, da s skrbjo opazujejo to Monroe-doktrine na gospodarsko polje, s katero Amerika nalaga vsi drugi zemlji velikanske davke ali pa izključuje njene izdelke.

Najnovejše vesti.

Z Dunaja. — Za naslednika barona Posinger-ja imenovan je c. kr. namestnika Nižeavstrijske grof Karol Kielmansegg, dosedaj ministerijalni svetovalec z naslovom sekcijskega načelnika v ministarstvu notranjih zadev, Hanovranec, 42 let star.

Oklic.

Uprava Elizabetine otroške bolnice v Ljubljani se nádeje, da se kmalu uresniči že dolgo gojena želja, ker je novo, vsem zahtevam modernega zdravstva primerno bolnično poslopje zdaj po premaganih tolikih težavah dovršeno, da se bodo mogli že ta ali prvi prihodnji mesec bolniki v njem nastaniti.

Ta veseli uspeh so omogočili raznovrstni blagodušni darovi in vsestranske prijazne podpore v dejanji in besedi.

Pred vsem se moramo na tem mestu s čutom presrčne hvaležnosti spominjati ponovljenih velikodušnih darov našega premilostljivega Cesarja in naše presvetle najvišje váruhinje, Njenega Veličanstva Cesarice Elizabete, kakor tudi ob štiridesetletnici vladanja Njegovega Veličanstva od kranjske hranilnice blagosrčno v podporo odmenjenega zneska in podpor visokega deželnega zbora, slavne mestne občine i. t. d.

S pomočjo teh podpor, kakor tudi s pomočjo doneskov, katere so darovali mnogi privatni dobrotniki, posrečilo se je ustanoviti novo zavetišče strežbi in zdravljenju ubozih otrok, katero je veliko primernejše, nego je bilo poprejšnje v svojih prostorih pretesno poslopje, ustrezati svojemu, po pravilih določenemu namenu in dobrote tega zavoda naklanjati širjim krogom, nego je so bilo možno doslej.

Vendar je treba še marsikaj storiti! V prvi vrsti je treba novi bolnici notranjo opravo namenu primerno priskrbeti in pripraviti vzvišano potrebščino postelj, posteljskega perila, obleke itd. Vse to pa so potrebščine v katerih poplačilo dohodki glavinskega premoženja našega zavoda nikakor ne zadostujejo. Opiraje se na vsestransko zaupanje in zanimanje, katero se je temu zavodu od njega ustanovitve, od skoraj petindvajset let sém, vedno skazovalo, osméljajo se podpisane váruhinje, znova obračati se do vsak čas tako jasno skazovane milosrčnosti tukajšnega prebivalstva, zlasti prebivalstva našega mesta, z nujno prošnjo, da bi isto blagovoljno hotelo kaj malega podariti za notranjo opravo nove otroške bolnice.

Za trdno se nádejamo, da našo prošnjo uslišijo vsi resnični človekoljubi: saj je bil naš zavod vedno človekoljubno podjetje v pravem pomenu besede, o katerem je od prvega početka veljalo načelo in velja še zdaj: sprejemati obožne otroke b r e z r a z l o č k a n a r o d n o s t i i n v e r o i z p o v e d a n j a. Najubožnejšim med ubogimi, zapuščenim otrokom, ki pri svojih roditeljih ne morejo najti potrebne postrežbe, ki so od svojih roditeljev zapuščeni ali popolnoma osiroteli, bodo vrata tega zavoda vsak čas odprta, in jedini genij čiste človekoljubnosti spremljaj naše uboge varovance čez njegov prag.

Zatorej se obračamo s svojo prošnjo do vseh svojih someščanov brez razločka. O da bi se vsi slušajoči blago svoje srcé, združili v dejanji prave ljubezni do bližnjega in da bi vsi skazali svojo pomoč podjetju, katerega blagoslov se kaže š e v daljni prihodnosti! Za vsak, t u d i n a j m a n j š i d a r bodo naši ubogi otroci hvaležni, in gotovo tudi Vsemogočni obilo poplača to, kar se stori dobrega njim.

Podpisane váruhinje se usojajo v Ljubljani sami pošiljati okrog prebivalstva podpisovalno polo, v katero naj se blagovoljno vpisujejo dotični darovi, ter udano prosijo dobrotnike, stanujoče zunaj mesta, naj blagoizvolijo prijazno vpošiljati svoje darove tej ali oni izmed njih.

V L j u b l j a n i dné 2. oktobra 1889. l.

Emilija baroninja Winkler,
Jakobina Kastner,
Josipina pl. Raab,
Evgenija Raspi.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.